

Β'. Ο Τρόπος της Ψαλμωδίας

Εάν με την εμφάνισιν και καθόλου στάσιν του επί του στασιδίου ο ιεροψάλτης δημιουργή τας ευνοϊκός προϋποθέσεις και τους απαραίτητους όρους προς επιτέλεσιν της αποστολής του, με τον τρόπον της προσφοράς της ψαλμωδίας, όχι μόνον συμπληρώνει, αλλά ολοκληρώνει το ιερόν αυτού έργον. Η καλή και ωραία εκτέλεσις των ύμνων συντελεί τα μέγιστα εις την επιδιωκομένην λειτουργικήν αναγέννησιν. Αντιγράφομεν ό,τι σχετικώς προ ολοκλήρου 30ετίας είχε διατυπωθή": «Δεν πρέπει να λησμονήται πόσον μεγάλην σημασίαν έχει σήμερον η εκτέλεσις εις την μουσικήν. Ο εκτελεστής θεωρείται σήμερον σχεδόν εξ ίσου συντελεστής όσον και ο συνθέτης. Εις την Ευρωπαϊκήν τουλάχιστον μουσικήν παίζει μέγιστον ρόλον. Πολλάκις αριστουργήματα εμφανίζονται αγνώριστα ή αντιστρόφως • εις πολλά έργα χάρις εις τους εκτελεστάς εμφανίζονται αι ωραιότητες ενός έργου αι οποίαι ουδέποτε είχαν παρουσιασθή. Πόσον ισχύει τούτο περισσότερο δια την Βυζαντινήν μουσικήν. Ένας ιεροψάλτης οφείλει να κρατήση επί ώρας το ενδιαφέρον του πολυπληθούς εκκλησιάσματος, να συγκίνηση αυτό και να δημιουργήση ατμόσφαιραν ανάλογον προς την ιερότητα του χώρου και των τελουμένων ιερών ακολουθιών» (Εκκλησία τ. ΙΖ' σ. 189).

Η εκτέλεσις λοιπόν των ύμνων, θα ηδυνάμεθα να είπωμεν, είναι η πεμπτουσία δια την επιτυχίαν εις την μεγάλην και ιεράν ιεροψαλτικήν αποστολήν. Εάν απουσιάξη το στοιχείον της καλής και κατά τους κανόνας της τέχνης αποδόσεως των ψαλλομένων ύμνων, τότε ο σκοπός της ψαλμωδίας δεν επιτυγχάνεται. Αλλ' εις το σημείον τούτο οφείλομεν μίαν διευκρίνησιν. Πολλοί ασχολούμενοι με την ιεράν τέχνην, έχονται στερωώς του αξιώματος: «η τέχνη δια την Τέχνην». Τούτο σημαίνει κατ' αυτούς ότι σκοπός του ψάλλειν είναι μόνον η κυρίως έστω η ηδύμολπος ακρόασις, το «κατακληήσαι» τα ώτα των ακροωμένων, ή έστω η καλλιέργεια της μουσικής επιστήμης ή τέχνης. Υπό το πρίσμα τούτο θεωρουμένη η βυζαντινή μουσική απογυμνούται από παν το δυνάμενον να έχη αξίαν στοιχείον της, εκλαμβάνεται δε ως υποδεεστέρα και αυτής εισέτι της κοσμικής ευρωπαϊκής μουσικής. Διότι είναι γνωστόν ότι η κλασσική λεγομένη μουσική διεκδικεί δι' εαυτήν -και δικαίως- την δυνατότητα να διεγείρη ευγενή συναισθήματα μέσα εις τας καρδίας των ακροατών της, να δημιουργή εσωτερικάς συγκινήσεις, να προτρέπη εις πράξεις, να χαρακτηρίξη αξίας ή απαξίας. Όταν λοιπόν η βυζαντινή μουσική στερηθή των τοιούτων δυνατοτήτων, τας οποίας αναμφισβητήτως φέρει, τότε απογυμνούται από ό,τι πολυτιμώτερον διαθέτει: από την δύναμιν να συγκινή, να δημιουργή κατάνυξιν, να μεταφέρη τον νουν εις ουρανόν, να ενώνη το πλάσμα προς τον Πλάστην. Οι τοιούτοι εχθροί, θα ελέγομεν, της Βυζαντινής μουσικής απορρίπτοντες την ουσίαν, προσκολλώνται εις το εξωτερικόν περίβλημα και επιδίδονται, εν ονόματι δήθεν της τέχνης, κατ' ουσίαν όμως και εν τη πραγματικότητι επί βλάβη αυτής, εις την έκτέλεσιν «μαθημάτων» τεχνικώς μεν αξιόλογων, ανιαρών όμως και εν πολλοίς ακαταλήπτων εις τον σύγχρονον αδαή περί τα βυζαντινά μέλη εκκλησιαζόμενον. Ούτος προσήλθεν εις τον ναόν δια να προσευχηθή. Και αντί ύμνων καταληπτών, ακούει την εκτέλεσιν δύσκολων, ενίοτε δε και σχοινοτενών μελών, έχόντων αξίαν μόνον δια τους ειδικούς, με αποτέλεσμα να μη εκπληρώνη τον σκοπόν του. Βεβαίως είναι ενδεχόμενον ο ιεροψάλτης, όστις αψόγως εξετέλεσε το «μάθημα», να καυχάται δια τας ικανότητάς του. Όμως δεν διηκόλυνε τον πιστόν. Δεν μετερσίωσε το πνεύμα του. Ψάλται διά τους οποίους πρωτεύουσαν σημασίαν έχει όχι η απόδοσις της εννοίας του ψαλλομένου, αλλά η τεχνική μόνον εκτέλεσις των μελών δεν δύνανται να διεκδικήσουν δι' εαυτούς την πρωτοπορίαν εις την λειτουργικήν αναγέννησιν. Πολλώ μάλλον καθότι εις τα ούτω πως εκτελούμενα μέλη η έννοια θυσιάζεται εις τον βωμόν της τέχνης και το νόημα καλύπτεται από τον τεχνολογικόν πέπλον.

Όμως η τοιαύτη τοποθέτησις του ζητήματος δεν συμβάλλει -όπως ευκόλως κατανοεί τις- εις την λειτουργικήν αναγέννησιν, διότι απλούστατα δεν διευκολύνει την κατανόησιν του ύμνου. Λειτουργική αναγέννησις σημαίνει να κατανοή ο λαός τα ψαλλόμενα, το υψηλόν του ύμνου περιεχόμενον, να γίνεται μέτοχος των συναισθημάτων του υμνογράφου, να διεγείρονται εντός του ανάλογα συναισθήματα θρησκευτικής μεταρσιώσεως, να ανυψούται η καρδιά του προς τον ουράνιον Πατέρα και να λαμβάνη ούτω πείραν και μετοχήν της Θείας Παρουσίας.